

**Politici
P**ublice

INSTITUTUL PENTRU DEZVOLTARE ȘI INIȚIATIVE SOCIALE „VIITORUL”

ANALIZA SISTEMULUI DE RAPORTARE OBLIGATORIE EXISTENT ÎN REPUBLICA MOLDOVA

AUTOR: DR. CONF. ION AMARFII

Acest studiu apare în sprijinul consolidării mediului de afaceri în Republica Moldova, reprezentând rezultatul unei cercetări desfășurate la rugămintea partenerilor noștri locali, în cadrul proiectului „Agenda Nationala de Business” în Republica Moldova. Studiile de Politici Publice apar cu regularitate în Biblioteca Economica a IDIS „Viitorul”, alături de alte cercetări în probleme considerate a fi importante pentru interesul public.

Opiniile exprimate aparțin autorului. Studiul a fost autorizat de către coordonatorul acestei inițiative – Dr. Veaceslav Ioniță. Nici Administrația IDIS „Viitorul”, și nici Consiliul Administrativ al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul” nu poartă răspundere pentru estimările și opiniile prezentate în cadrul acestei publicații.

Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați direct Serviciul de Presă și Comunicare Publică al IDIS „Viitorul”. Persoana de contact: Laura Bohanțov - laura.bohantov@viitorul.org.

Adresa de contact:
www.viitorul.org
Chișinău, Iacob Hîncu 10/1, 2004, Republica Moldova
Telefax: (373-22) 21 09 32

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui Studiu trebuie să conțină o referință la seria de Politici Publice și IDIS „Viitorul”.

Abstract

Raportarea obligatorie a agenților economici către autoritățile de stat constituie o modalitate eficientă a statului de a-și colecta informația primară în vederea calculării indicatorilor principali de analiză operativă și de perspectivă a situației economiei naționale. Pe de altă parte, reprezintă un mijloc de verificare a respectării de către agenții economici rezidenți a cadrului legislativ al activității de întreprinzător.

Inițiind acest studiu, nu ne-am să efectuăm o apreciere exhaustivă a întregului sistem de raportare existent în Republica Moldova, ci să evaluăm gradul de complexitate, de eficiență și de utilitate a sistemului de raportare obligatorie existent, în vederea identificării direcțiilor de eficientizare a acestuia și creării de condiții confortabile de activitate a agenților economici.

În acest sens, sunt delimitate organismele colectoare de rapoarte, este analizată complexitatea procesului de raportare, sunt evidențiate unele fenomene și aspecte concrete ale procesului de raportare și sunt formulate unele soluții care ar putea îmbunătăți situația în domeniul respectiv.

1. Sumar executiv

Deși Republica Moldova a fost recunoscută în calitate de stat independent din 1992, pe parcursul celor 16 ani de independență autoritățile statului și-au dezvoltat un sistem greu și complex de raportare obligatorie a agenților economici, organizațiilor, instituțiilor și persoanelor fizice.

Drept urmare, din considerentele de a colecta cât mai multă informație de la contribuabili (sau pentru a demonstra cât de necesară este instituția statului și ce volum mare de informație gestionează și stăpânește) nu se întreprind măsuri energice de a efectua analize de ansamblu asupra întregului sistem național de raportare obligatorie, în vederea depistării informației redundante, colectate în paralel de diferite instituții ale statului. Cu toate că există deja inițiative de optimizare a legislației Republicii Moldova, în vederea simplificării activității de întreprinzător și raportare obligatorie a agenților economici, perfecționarea acesteia din urmă nu este sesizată de agenții economici.

Ceea ce avem la momentul de față este un sistem informațional național de raportare obligatorie unde se tolerează o colectare redundantă a informației de la agenții economici în vederea confruntării ulterioare a datelor furnizate de aceștia instituțiilor de stat pentru verificarea coincidenței lor (se verifică, de exemplu, datele furnizate Serviciului Fiscal de Stat cu cele furnizate Biroului Național de Statistică). Cu toate acestea, informația similară existentă în cadrul diferitor structuri statale diferă (datele demografice existente în cadrul Biroului Național de Statistică sunt diferite de cele înregistrate în cadrul S.A. „Registru”, etc.).

Este inexplicabil acest fenomen, și anume de ce statul tolerează să suporte costuri duble (poate și chiar triple) pentru asigurarea proceselor de colectare, prelucrare și stocare în paralel a informației de aceeași natură în cadrul diferitor structuri ale sale, catalogând apriori agentul economic ca un subiect care ar putea furniza intenționat informație denaturată. Această strategie represivă ale autorităților statale se manifestă și în cazul în care agentul economic nu are ce raporta: odată fiind obligatorie o anumită formă de raportare, agentul economic e obligat să prezinte chiar și raportul vid. Această prezentare a rapoartelor vide este considerată de autoritățile statului drept o dovadă obiectivă că agentul economic activează.

De cele mai multe ori, această stare de lucruri devine descurajează cetățenii să inițieze o afacere. Un exemplu elocvent îl servește anularea patentelor de întreprinzător și oferta Ministerului Economiei de a schimba statutul micilor întreprinzători în Întreprinderi Individuale sau Societăți cu Răspundere Limitată. Desigur, instituirea patentei de întreprinzător în forma în care o avem nu a fost o decizie inspirată a autorităților, reprezentând o sursă de scheme de evaziune fiscală. Una din argumentele primordiale înaintate împotriva schimbării statutului juridic al deținătorilor de patentă a fost modalitatea complicată de raportare a activității de întreprinzător în cadrul Întreprinderilor Individuale și a Societăților cu Răspundere Limitată, în comparație cu activitatea în bază de patentă. Micii întreprinzători au invocat creșterea cheltuielilor de organizare a afacerii ca urmare a necesității angajării persoanelor specializate în evidența contabilă și perfectarea rapoartelor sau automatizarea activității acestora.

Sistemul de raportare este atât de complex, încât unui antreprenor începător îi este dificil să se descurce singur cu rapoartele care trebuiesc completate și perfectate corect. Există o mare probabilitate ca, din ignoranță, agentul economic nou-creat să nu prezinte autorităților toate rapoartele, din cauza unei „banale neinformări” asupra sistemului complex de raportare existent în Republica Moldova.

O altă problemă a sistemului de raportare obligatorie existent în Republica Moldova este că mulți din funcționarii în atribuțiile de serviciu ale cărora intră proiectarea formularelor rapoartelor nu sunt suficient de pregătiți în acest sens. Se simte o lipsă de formare elementară în domeniul cercetării statistice a funcționarilor respectivi. Deseori, mai întâi se proiectează formularul raportului fără a se ține cont de calitatea informației rezultative obținute ca urmare a prelucrării datelor primare furnizate de agenții economici. Drept rezultat, deseori rapoartele perfectate nu reflectă într-o manieră confortabilă și exactă situația raportată de agentul economic, astfel încât ele nu au o utilitate în analiza activității acestuia sau nu reflectă exact relația între agentul economic și sistemul fiscal național.

Pentru a face față sistemului complex de raportare obligatorie, agenții economici sunt puși în situația să investească resurse financiare substanțiale pentru automatizarea proceselor de raportare obligatorie tuturor autorităților competente sau să angajeze personal suplimentar pentru a face față cerințelor crescânde ale autorităților statale.

2. Analiza sistemului de raportare obligatorie al Republicii Moldova

Dacă e să facem o apreciere a sistemului de raportare existent la momentul de față în Republica Moldova, ar trebui mai întâi să fie delimitate totalitatea autorităților statului care gestionează subsistemele de raportare obligatorie. Actualmente, pot fi menționate în ordinea descrescătorii numărului și complexității rapoartelor prezentate, următoarele autorități:

- Biroul Național de Statistică (BNS);
- Serviciul Fiscal de Stat (SFS);
- Casa Națională de Asigurări Sociale (CNAS);
- Alte autorități statale.

Biroul Național de Statistică și Serviciul Fiscal de Stat reprezintă organizațiile care colectează cea mai mare parte a rapoartelor obligatorii. Ne referim atât de numărul lor (circa 300), cât și complexitate (unele ajung până la 20 pagini, format A4).

Pentru primele trei autorități menționate, e caracteristic faptul că indiferent de natura activității, agentul economic este obligat să raporteze. În cazul celei de-a patra categorii, e vorba de rapoarte specifice activității agentului economic, livrate organismelor statale care supervisează activitățile respective (*exemplu: ANRE – pentru domeniul energetic, ANRCETI – pentru domeniul informatic, etc.*).

Deși aparent distincte, multe din aceste structuri colectează în paralel date similare, asigurând o redundanță excesivă a informației colectate și pretinzând la titlul de a avea „cea mai veridică colecție de date”. Desigur, din considerente metodologice și organizatorice, deseori nu există coincidență în informația similară colectată în paralel.

Ca urmare a faptului că între multe autorități ale statului care colectează declarații și rapoarte ale agenților economici nu există legătură directă (sistemele informatice ale autorităților publice nu interacționează reciproc după cum e prevăzut în [7]) deseori agentul economic e impus să perfecteze certificate de la autoritățile publice unde raportează (de *exemplu, pentru a obține facturi fiscale, trebuie să prezinte certificat de lipsă a datoriei față de CNAS; pentru a obține certificat de rezidență fiscală, trebuie să prezinte la Serviciul Fiscal de Stat certificat de lipsă a datoriei față de CNAS, în baza căreia Serviciul Fiscal de Stat eliberează certificat de lipsă a datoriilor față de Buget, care ulterior va fi prezentat la Ministerul Finanțelor pentru obținerea certificatului de rezidență fiscală*).

Este evidentă necesitatea simplificării sistemului național de raportare prin unificarea unor rapoarte după natura raportului (de *exemplu, toate taxele sociale într-un raport, toate impozitele locale într-un raport, toate impozitele indirecte într-un raport*), indiferent de autoritatea beneficiară (ar putea exista 2-3 autorități beneficiare la un singur raport unificat), reducând semnificativ numărului de rapoarte perfectate. Problema cea mai mare, totuși, constă în necesitatea de a analiza întregul sistem de raportate, excluzând redundanța informației colectate prin asigurarea accesului reciproc la colecțiile de date ale autoritățile publice destinate ale rapoartelor.

În consecință, costurile cumulative ale statului privind colectarea și prelucrarea informației primare ar fi simțitor mai mici, iar *Biroul Național de Statistică* și-ar direcționa activitatea din sfera colectării rapoartelor cu date primare în sfera recepționării la maximum, în manieră automatizată, a datelor primare de la celelalte autorități publice orientându-și activitatea spre centralizarea, prelucrarea și analiza datelor.

2.1 Sistemul de raportare obligatorie al Biroului Național de Statistică

Articolul 11 al Legii Republicii Moldova cu privire la statistica oficială stipulează clar principiile care trebuie să stea la baza colectării informației statistice: „... pentru evitarea dublării în activitate și pentru utilizarea uniformă a definițiilor, clasificărilor și metodologiei statistice, producerea, de către autoritățile administrației publice centrale și locale, a informației statistice se va efectua prin coordonare cu organul central de statistică” [6]. Astfel, teoretic, sistemul statistic național trebuie să evite prin toate mijloacele posibile dublarea lucrului de colectare a informației primare privind activitatea economiei naționale.

În acest scop, de la toate autoritățile publice centrale au fost reduse funcțiile de statistician și direcțiile care se ocupau de colectarea, prelucrarea și analiza datelor statistice. Astfel, Biroul Național de Statistică a fost desemnat drept organ abilitat în colectarea datelor primare, prelucrarea și furnizarea acestora autorităților publice centrale.

Care este starea de lucruri? Ministerele nu dispun de informație operativă suficientă pentru a evalua rapid situația domeniului supervizat, ca urmare a faptului că informația este livrată cu întârziere (e

nevoie de timp pentru ca Biroul Național de Statistică să onoreze cererea autorității publice). Precizăm că obiectivul studiului în cauză nu constă în investigarea eficienței proceselor de colectare și prelucrare a datelor primare, ci a modalității cum sunt colectate aceste date.

În statele-membre ale Uniunii Europene, agenții economici nici nu „percep” existența autorității statistice a statului, deoarece nu au confruntări directe cu acestea. Autoritățile statistice respective recuperează datele de la organele obligatorii de raportare. Or, în condițiile Republicii Moldova, Biroul Național de Statistică reprezintă organul central de raportare (cu cele mai multe rapoarte colectate). La momentul de față, Biroul Național de Statistică este liderul raportării obligatorii cu un număr de 177 de rapoarte și cercetări (Tabelul 1.)[1].

Tabelul 1. Totalitatea rapoartelor și cercetărilor Biroului Național de Statistică perfectate de agenții economici, organizații și instituții [1]

Nr.	Domeniul raportării	Rapoarte	Cercetări	Frecvența de raportare			Total
				Lunar	Trimestrial	Anual	
1.	Industria și energia electrică	11	1	2	2	8	12
2.	Agricultură și silvicultură	8	4	-	2	10	12
3.	Mediul înconjurător	6	-	-	-	6	6
4.	Investițiile și construcțiile	8	-	-	3	5	8
5.	Comerț și servicii	10	-	3	3	4	10
6.	Transporturile, comunicațiile, informatica și turismul	22	1	5	9	9	23
7.	Câștigurile salariale ale personalului specificate pe funcții	37	-	-	-	37	37
8.	Piața forței de muncă	6	-	1	3	2	6
9.	Educație	13	-	-	-	13	13
10.	Știința	3	-	-	-	3	3
11.	Ocrotirea sănătății	16	-	1	2	13	16
12.	Protecția socială	9	-	-	1	8	9
13.	Dreptul	1	-	-	-	1	1
14.	Cultura	5	-	-	-	5	5
15.	Sportul și odihna	1	-	-	-	1	1
16.	Gospodăria comunală	1	-	-	-	1	1
17.	Bugetele gospodăriilor casnice	2	1	3	-	-	3
18.	Finanțe	5	1	-	4	2	6
19.	Demografia	5	-	5	-	-	5
TOTAL		169	8	20	29	128	177

Reieșind din Tabelul 1, după datele oficiale a Biroului Național de Statistică (<http://www.statistica.md>), la data de 1 decembrie 2008 BNS recepționează 177 rapoarte și cercetări statistice de diferită complexitate, unele ajungând la volumul unei broșuri de până la 20 pagini.

Biroului Național de Statistică îi este caracteristic faptul că majoritatea rapoartelor sunt colectate anual (trebuie să fie livrate până la sfârșitul trimestrului I al anului). Astfel, după cum se vede în figura 1. majoritatea rapoartelor (128 la număr, ceea ce corespunde unei ponderi de 73%) sunt anuale. Dacă e să ținem cont de faptul că rapoartele pentru trimestrul IV al anului trebuie livrate în luna ianuarie a trimestrului I al anului, atunci acestei perioade îi corespund majoritatea declarațiilor agenților economici (157 sau 88.7%).

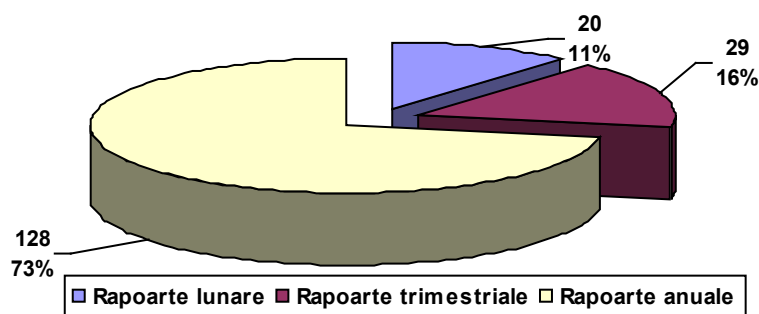

Figura 1. Structura rapoartelor Biroului Național de Statistică după periodicitate [1].

Un avantaj al raportării către Biroul Național de Statistică, comparativ cu alte autorități de raportare obligatorie, constă în faptul că BNS distribuie gratuit formularele de raportare obligatorie, agenții economici nefiind nevoiți să suporte cheltuieli suplimentare pentru procurarea hârtiei și imprimarea datelor.

Ineficiența raportării către autoritatea statistică națională constă în faptul că BNS dublează activitatea celorlalte autorități care colectează rapoarte de la agenții economici (Serviciul Fiscal de Stat, Casa Națională de Asigurări Sociale etc.). Simplificarea sistemului de raportare efectuată până la moment în cadrul BNS (reducerea numărului de rapoarte obligatorii sau frecvenței perfectării acestora) nu a făcut altceva decât să sporească complexitatea altor rapoarte (informația din rapoartele excluse au fost incluse în alte rapoarte). Mai nou, BNS colectează deja și informația privind Taxa pe Valoarea Adăugată, lucru care până nu demult o făcea doar *Serviciul Fiscal de Stat*. Cu toate acestea, nu există o coincidență totală între informația de aceeași natură colectată de toate autoritățile beneficiare ale rapoartelor datorată diferitelor metodologii utilizate, divergenței datelor între rapoartele prezentate de agenții economici etc.: datele despre populație oferite de *Oficiul Stării Civile* nu coincid cu cele ale *Biroului Național de Statistică*, datele registrului agenților economici sunt diferite la *S.A. Registru*, *Serviciul Fiscal de Stat* și *Biroul Național de Statistică*, etc.

Deoarece BNS dublează informația transmisă de agenții economici altor autorități (*Serviciul Fiscal de Stat*, *Casa Națională de Asigurări Sociale*, etc.), din cauza diferențelor între termenul-limită de raportare, întreprinderile sunt puse în situația să forțeze rapid perfectarea rapoartelor anuale către celelalte autorități de raportare pentru a se încadra în intervalul de timp impus de *Biroul Național de Statistică*.

Astfel, spre exemplu, declarația anuală cu privire la impozitul de venit (formularul VEN04), perfectată pentru *Serviciul Fiscal de Stat*, include 18 pagini și trebuie prezentată până la data de 31 martie a anului. Această declarație se perfectează în baza certificatelor și documentelor recepționate de la beneficiarii întreprinderii (certIFICATE de plată a 5% impozit de venit de la sursa de plată, etc.), care pot fi livrate până la 31 ianuarie. În consecință, unele întreprinderi dispun de cel mult 2 săptămâni pentru verificarea corectitudinii datelor livrate de beneficiarii serviciilor întreprinderii (eventual va fi nevoie de mult timp pentru depistarea și corectarea erorilor, în cazul unui număr mare de beneficiari) și perfectarea raportului financiar (raportul statistic 5C) – un formular de 20 pagini, care constă din 4 sub-rapoarte.

Principiul „călăuzitor” în activitatea *Biroului Național de Statistică* ar fi: „*de a colecta cât mai multă informație*” și să se excludă la maximum dependența de alte autorități publice centrale”. E o strategie a doctorului care prescrie un tratament gândindu-se că chiar dacă nu va avea efectul scontat, măcar să nu agraveze situația bolnavului. În rezultat în loc să-și concentreze activitatea pe prelucrarea și analiza informației primare autoritatea statistică centrală a Republicii Moldova consumă o bună parte din resursele financiare disponibile (și așa insuficiente pentru o activare în condiții optime) pentru colectarea informației care a fost deja recepționată de alte instituții ale statului.

Nu putem spune că activitatea BNS este total ineficientă. Problemele apărute (complexitatea și costurile ridicate de întreținere a sistemului de raportare) se datorează faptului că în obligațiunea sa au fost delegate toate activitățile de prelucrare și furnizare a datelor autorităților publice centrale, acestea fiind lipsite la moment de subdiviziuni statistice proprii capabile să furnizeze informație operativă. Din această cauză, în cadrul BNS există peste 120 de complexe de calcul, menite să permită stocarea și prelucrarea datelor primare (câte un complex pentru fiecare cercetare statistică). Astfel, datele sunt relativ dispersate, fiind nevoie de eforturi substanțiale pentru consolidarea informației primare într-o colecție de date centrală.

În scopul soluționării acestei probleme, de mai bine de 5 ani se lucrează în direcția elaborării unui sistem de metadate statistice, care să permită optimizarea organizării și prelucrării datelor statistice primare în conformitate cu tehnologiile indicate în [10] și [11]. Aceste metode permit crearea unui veritabil depozit de date statistice, care să permită organizarea de trenduri ale indicatorilor statistici, indiferent de versiunea rapoartelor colectate și generarea de cuburi de analiză cu indicatori primari din diferite cercetări statistice. În acest sens, ar fi binevenită crearea unui asemenea sistem la nivel național, lucru care ar permite unificarea structurilor de date cu care lucrează autoritățile colectoare ale rapoartelor. În consecință, s-ar putea reduce substanțial numărul de rapoarte (excluzând redundanța datelor și numărului de rapoarte furnizate) și ar fi posibilă realizarea unui schimb reciproc de date între autorități, schimb bazat pe proceduri automatizate.

2.2 Sistemul de raportare obligatorie al Serviciului Fiscal de Stat

Serviciul Fiscal de Stat este o instituție care, după amplexarea sistemului de raportare, nu cedează *Biroului Național de Statistică*. Totuși, dispune de un sistem de raportare mai puțin complex, din considerente că acesta acoperă doar sistemul fiscal al Republicii Moldova.

Condiția principală pentru recepționarea rapoartelor, impusă de *Biroul Național de Statistică*, este de a le prezenta rapoartele în termenul stabilit. Se consideră că întreprinderea va furniza informație corectă, iar dacă după controalele instituțiilor abilitate se dovedește falsul acesteia, întreprinderea va fi sancționată, reieșind din prevederile legale în vigoare.

Spre deosebire de sistemul statistic național, Inspectoratele Fiscale Teritoriale impun agenții economice de a dovedi corectitudinea datelor incluse în raport nemijlocit la momentul prezentării raportului.

Ar putea suna bizar, dar deseori (sau, mai precis, întotdeauna) funcționarii Inspectoratelor Fiscale teritoriale refuză să recepționeze rapoartele, dacă agenții economici nu prezintă copiile dispozițiilor bancare ce dovedesc achitarea impozitelor. *De exemplu, este imposibil de a prezenta Inspectoratului Fiscal din Sectorul Râșcani (mun. Chișinău) darea de seamă a TVA pentru perioada de raportare curentă dacă nu e anexată și copia dispoziției bancare de transfer la buget a TVA aferentă perioadei de raportare.*

Raportul trebuie privit din start drept un document care conține declararea activității curente a agentului economic, și nu ca un document care necesită dovada corectitudinii perfectării acestuia. Dovada trebuie făcută doar în momentul unui control documentar, de către instanțele competente ale statului. Fenomenul înregistrat la momentul de față se datorează inexistenței unor proceduri eficiente de automatizare a schimbului reciproc de informație între autoritățile statale colectoare de rapoarte (sau, care ar putea dovedi sau infirma corectitudinea acestora): *Biroul Național de Statistică, Serviciul Fiscal de Stat, Casa Națională de Asigurări Sociale, Ministerul Finanțelor, Trezoreria, etc.* Astfel, funcționarii *Serviciului Fiscal de Stat*, pentru a putea raporta rapid la sfârșitul perioadei gestionare sursele financiare transferate la buget, refuză recepționarea rapoartelor TVA (deoarece reprezintă sursa cea mai importantă a Bugetului de Stat), dacă nu sunt însoțite de dovada de plată a TVA. Astfel, este încălcat regulamentul, iar agenții economici, nedorind să intre în confruntare directă cu autoritatea fiscală, dovedesc transferul sumelor reflectate în rapoarte, cu toate că perioada-limită de transferare a TVA nu a fost depășită.

Rapoartele furnizate către Serviciul Fiscal de Stat pot fi grupate în 3 categorii principale, în funcție de obligativitatea și de natura lor:

- **Rapoarte obligatorii.** Reprezintă grupul de rapoarte care trebuie perfectate indiferent de domeniul de activitate al întreprinderii sau de activitatea efectivă a acesteia (se prezintă chiar și atunci când nu sunt date de raportat).
- **Rapoarte ce țin de domeniul de activitate** sau de careva caracteristici specifice ale agentului economic. Acest grup de rapoarte este completat doar în cazul când agentul economic desfășoară careva activitate specifică (exploatare miniere, plasare publicitate stradală etc.).
- **Rapoarte privind defalcările efectuate în numele altor persoane juridice.** Este un grup de rapoarte bizar, apărut ca urmare a implementării unei strategii de obținere a plății în avans a impozitelor sau de garantare a unui minim de plată a impozitelor de către agenții economici.

Primul grup de rapoarte (*rapoartele obligatorii*) reprezintă acele rapoarte care trebuie completate indiferent de genul de activitate al întreprinderii sau a activității efective a acesteia. În mare parte, aceste rapoarte trebuie perfectate și expediate chiar și în cazul când întreprinderea nu are ce raporta: *de exemplu, nu are angajați (activează doar acționarii, în scopul obținerii de dividende), dar este obligată să prezinte rapoarte privind asigurările medicale obligatorii, este plătitor de TVA și, neavând încasări lunare, este obligată să prezinte raportul privind TVA etc.* Prezentarea acestor rapoarte (chiar și cu date vide), servește drept probă pentru stat că agentul economic activează.

În cazul grupului doi, e vorba de rapoarte ce țin de activitățile specifice ale agentului economic (de exemplu, *extracție minieră, plasare publicitate stradală, etc.*), pentru care există rapoarte specializate. De asemenea, la acest grup de rapoarte pot fi atașate rapoartele care trebuie perfectate în urma obținerii unui careva statut al agentului economic (de exemplu, *agentul economic a înregistrat pe parcursul ultimelor 12 luni o cifră de afaceri ce depășește 300 000 lei și este obligat să se înregistreze în calitate de plătitor de TVA*), fiind nevoit astfel să completeze careva rapoarte suplimentare.

Desigur, cele mai iritante sunt raportările celei de-a 3-a grupe. Deși nu sunt multe la număr, reprezintă un paradox al sistemului fiscal moldovenesc. În scopul colectării unui nivel garantat al veniturilor la buget, a fost instituită taxa de 5% la sursa de plată, în cazul contractării serviciilor de la persoanele fizice și cele juridice. Este o impozitare forțată a agentului economic care furnizează servicii. Chiar dacă cel din urmă nu înregistrează beneficii, el este forțat să achite un impozit pe venit în valoare de 5%. În plus, beneficiarul de servicii plătește dublu comisioane bancare: unul pentru transferul către furnizor și altul pentru transferul către Bugetul de Stat.

Lunar, pentru defalcările de 5% efectuate în numele companiilor de la care au fost procurate servicii, agenții beneficiari de servicii raportează Serviciului Fiscal de Stat aceste sume. Un raport final se prezintă la sfârșitul anului. De asemenea, până la data de 31 ianuarie trebuie livrate certificate întreprinderilor de la care au fost achiziționate serviciile unde se indică suma totală a impozitului pe venit defalcată în numele fiecărei companii în parte. Doar posedând un astfel de certificat, întreprinderea va putea dovedi plata impozitului pe venit, efectuată în numele său.

Astfel, la începutul fiecărui an, agenții economici pregătesc dări de seamă pentru autorități și, în același timp, colectează certificate pentru a-și pune în cont impozitul achitat în numele său. În cazul companiilor mici nu este o problemă. Problema apare la companiile mari, care au zeci de mii de contracte cu persoanele juridice (prestatorii de servicii Internet, servicii informatice, comunicații, etc.). Ei sunt nevoiți să colecteze zeci de mii de certificate (evident că și beneficiarii serviciilor lor au probleme când le furnizează certificatele), sperând că sumele obținute vor coincide cu cele înregistrate în contabilitatea lor.

Statul a remarcat absurditatea unei astfel de raportări în cazul S.A. MOLDTLECOM, S.A. ORANGE-MOLDOVA, etc., beneficiarii acestor companii fiind scutiți de plata a 5% impozit pe venit la sursa de plată.

Pentru asemenea companii, începutul anului se transforma în calvar: zeci de mii de abonați transmiteau certificatele care trebuiau să corespundă întocmai cu datele înregistrate în contabilitatea S.A. MOLDELECOM, S.A. ORANGE-MOLDOVA, etc.

Pentru anul 2008 această problemă nu există, ca urmare a instituirii cotei 0% la impozitul pe venitul persoanelor juridice. Situația va fi cu totul alta în 2009, când impozitul pe venit va reveni la cota de 15% și se va reveni la această formă de raportare.

Dacă *Biroul Național de Statistică* livrează gratuit agenților economici formularele rapoartelor statistice, atunci *Serviciul Fiscal de Stat* face lucrul acesta doar pe hârtie. Câțiva ani în urmă, *Serviciul Fiscal de Stat* avea inclusă în bugetul său o sumă impunătoare destinată imprimării formularelor de rapoarte destinate agenților economici (câteva milioane de lei).

Cu toate acestea, nu s-a prea observat să fie livrate gratuit aceste formulare de rapoarte agenților economici. De regulă, în cadrul Inspectoratelor Fiscale existau (și mai există) puncte de comercializare a acestor formulare agenților economici. În cel mai bun caz, agentului i se dă un formular pentru a-l putea multiplica la copiator. Uneori, se ajunge până la absurd: astfel, chiar în cadrul Inspectoratului Fiscal Principal de Stat agentul economic este rugat să aducă 4 foi curate A4 destinate imprimării actului de control la recepționarea facturilor fiscale.

După date [5] *Serviciul Fiscal de Stat* recepționează până la 125 rapoarte anuale. În figura 2 este reprezentată structura acestora.

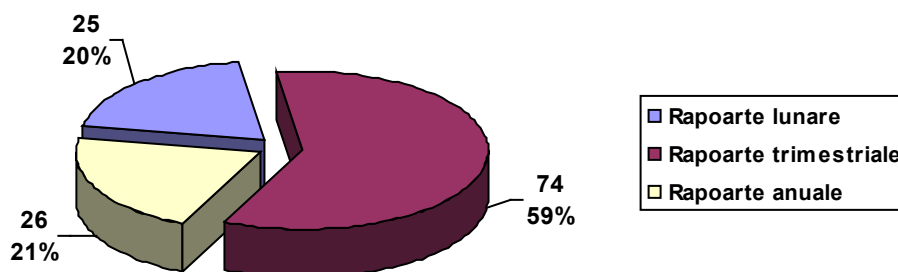

Figura 2. Structura rapoartelor Serviciului Fiscal de Stat [5].

Din figura 2 reiese că *Serviciul Fiscal de Stat* recepționează preponderent rapoarte trimestriale (59% din totalul rapoartelor). Ținând cont de faptul că în trimestru I al anului sunt perfectate rapoartele pentru trimestrul IV al anului precedent și rapoartele anuale, atunci agenții economici trebuie să pregătească până la 100 rapoarte (80% din totalul rapoartelor). Fiind sumate cu cele livrate *Biroului Național de Statistică*, obținem un număr de 257 de rapoarte – o presiune enormă asupra agenților economici.

Ca urmare a Hotărârilor de Guvern numărul 255 din 09.03.2005 [7] și 562 din 22.05.2006, [9] autoritățile publice centrale și locale sunt obligate să-și dezvolte sisteme informatice și locații WEB în scopul sporirii eficienței și transparenței activității acestora și asigurării accesului la informația a cetățenilor.

În rezultat, *Serviciul Fiscal de Stat* dispune de o locație WEB – <http://www.fisc.md>, unde sunt publicate formularele rapoartelor și prin intermediul căreia se asigură acces la serviciile electronice ale acestuia. Agenții economici care dispun de acces la Internet ar putea astfel să-și descarce și completeze formularele rapoartelor. Totuși, se pare că sunt publicate formularele celor mai importante rapoarte (67 la număr), [2] și nu 125 rapoarte cum este indicat în [5]. Acest lucru se explică posibil și prin faptul că în [5] sunt expuse și versiuni diferite ale aceluiași raport. Dacă e să ne uităm în [14], unde sunt prezentate date publicate de o autoritate credibilă (Banca Mondială), și anume consumul de ore de lucru al agenților economici în scopul gestiunii impozitelor existente, avem 53 plăți fiscale, ceea ce ar fi cumva în concordanță cu cele 67 rapoarte publicate pe www.fisc.md.

Oricum, făcând o analiză succintă a formularelor rapoartelor publicate pe locația WEB a Serviciului Fiscal de Stat, se pot trage următoarele concluzii preliminare:

- După periodicitate, avem rapoarte anuale, trimestriale și lunare (Tabelul 2), cele mai numeroase fiind rapoartele trimestriale;
- Pentru multe rapoarte publicate pe www.fisc.md, nu este menționată explicit periodicitatea, obligativitatea sau condițiile în care trebuie prezentate. Periodicitatea pentru multe din rapoartele incluse în Tabelul 2 a fost dedusă din [5] și din [15]).
- Nu toate rapoarte conțin instrucțiunile de perfectare (ca în cazul rapoartelor *Biroului Național de Statistică*), astfel încât pentru agenții economici este dificilă intuirea completării corecte sau, ce-i mai important, obligativitatea acestora.

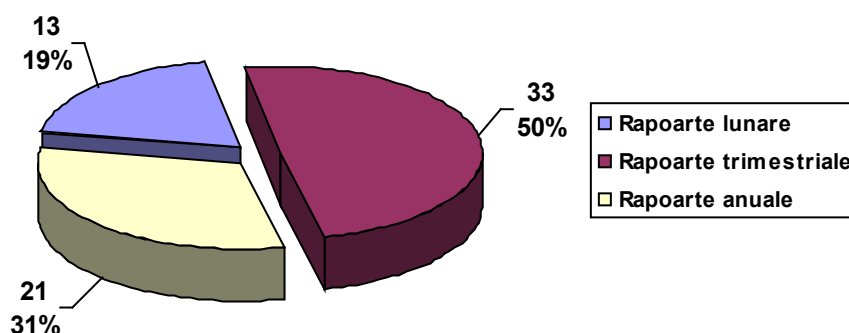
Tabelul 2. Totalitatea rapoartelor Serviciului Fiscal de Stat perfectate de agenții economici, organizații și instituții [2]

Nr.	Domeniul raportării	Frecvența de raportare			Total
		Lunar	Trimestrial	Anual	
1.	Impozitul pe venit	2		10	12
2.	Taxa pe valoarea adăugată	2	-	-	2
3.	Accizele	1	-	-	1
4.	Impozitul privat	1	-	-	1
5.	Taxele rutiere	1	11	-	12
6.	Dividende		-	3	3
7.	Impozitul pe bunurile imobiliare	-	-	5	5
8.	Taxele locale	3	12	1	16
9.	Taxele pentru resursele naturale	-	8	-	8
10.	Taxa pentru revitalizarea viticulturii	2	-	-	2
11.	Profitul net al întreprinderilor de Stat	1	-	-	1
12.	Calcularea primelor de asigurare obligatorie de asistența medicală	-	2	-	2
13.	Calculul impozitului unic în agricultura	-	-	2	2
TOTAL		13	33	21	67

Ultima versiune a locația WEB a *Serviciul Fiscal de Stat* (lansată în producție în a 2-a jumătate a anului 2008) prezintă informație suficientă contribuabililor pentru a fi informați despre sistemul de raportare obligatoriu gestionat de *Serviciul Fiscal de Stat*.

Un inconvenient pentru întreprinderile rezidente pe teritoriul Republicii Moldova constă, totuși, în complexitatea acestui sistem (prea multe rapoarte și complexitatea sporită a acestuia) și în atitudinea adesea neprietenoasă a funcționarilor *Serviciului Fiscal de Stat* față de contribuabili. Contribuabilul este privit din start ca un organism care se va eschiva cu desăvârșire de la plata corectă a impozitelor (strategia profesorului care pedepsește toți elevii în urma greșelii unuia).

Dacă e să vorbim de povara acestui sistem asupra contribuabililor, o imagine elocventă o prezintă *Figura 3*. Astfel, pentru același trimestru I al anului, agentul economic va perfecta toate rapoartele (trimestrul IV, rapoartele anuale și cele lunare). Ținând cont de complexitatea rapoartelor anuale (mai ales a celor privind calcularea și plata impozitelor pentru fiecare angajat în parte), este evident faptul că începutul anului fiscal este destul de încărcat pentru agenții economici.

Figura 3. Structura rapoartelor Serviciului Fiscal de Stat [2].

În statele moderne, costurile sistemului de raportare sunt reduse prin universalizarea și reducerea numărului rapoartelor și implementarea tehnologiilor moderne de expediere a acestora. Astfel, toate aceste state permit livrarea declarațiilor prin intermediul Internetului (lucru care sporește comoditatea expedierii și reduce costurile perfectării acestora), micșorând corespunzător și cheltuielile autorității fiscale privind colectarea și introducerea informației primare.

În conformitate cu *Strategia Națională de Edificare a Informațională „Moldova Electronică”* [7] și *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la crearea sistemelor și resurselor informaționale automatizate de stat* [9], *Serviciul Fiscal de Stat* și-a dezvoltat pe parcursul anilor 2006-2008 un sistem de raportare online prin Internet (<http://e-declaratii.fisc.md/>). Din păcate, încă nu este testată fiabilitatea reală a acestuia (deși se află în producție), din cauză că acest serviciu este utilizat la momentul de față de doar 6 contribuabili. De asemenea, nu e clară pentru moment procedura de verificare documentară a agentului economic care utilizează acest serviciu și cum va proba agentul economic prezentarea raportului

în cadrul apariției unor erori de funcționare a sistemului informatic în cauză (suprimarea accidentală a înregistrărilor, etc.).

Un alt impediment în utilizarea sistemului informatic *E-Declarații* al *Serviciului Fiscal de Stat* este obligativitatea deținerii unei semnături electronice [8]. Autoritatea centrală de certificare în Republica Moldova este *Serviciul Informații și Securitate*. Or, prin autoritate de certificare a semnăturilor digitale nu se subînțelege o autoritate impusă, ci o instituție în care au încredere ambii participanți la tranzacție (în cazul de față, agentul economic și *Serviciul Fiscal de Stat*). Este evident faptul că mulți dintre agenții economici nu se vor grăbi să-și încredințeze cheile sale de semnare a documentelor unei astfel de instituții.

Strategia de edificare a societății informaționale prevede realizarea accesului reciproc al autorităților statului la resursele informatice, folosind principiul ferestrei unice. Teoretic, asta ar însemna că dacă o informație este stocată în cadrul sistemului informatic al unei autorități publice, ea nu trebuie să fie reintrodusă în celelalte care lucrează cu asemenea informație, care va implica reducerea redundanței raportării paralele a aceleiași informații spre diferite autorități. Se prevede ca prin intermediul unui gateway guvernamental, prin unele servicii WEB, să fie realizat accesul reciproc la informația solicitată.

Nu ținem să analizăm fiabilitatea și durata de acces la date (lucrul în timp real cu bazele de date) a autorităților publice centrale care vor accesa simultan aceleași resurse (e vorba de un număr foarte mare de utilizatori care vor solicita simultan afișarea sau prelucrarea unui volum mare de date), deoarece acestea sunt niște sisteme critice costisitoare și dificil de realizat. Soluția optimă la momentul de față ar fi analiza și realizarea unor proceduri automatizate de schimb a datelor primare recepționate de autoritatea fiscală cu celelalte autorități și, invers, în vederea reducerii numărului total de rapoarte perfectate de agenții economici.

2.3 Sistemul de raportare obligatorie al Casei Naționale de Asigurări Sociale

După anvergură, sistemului de rapoarte *Casa Națională de Asigurări Sociale* cedează simțitor *Biroului Național de Statistică* și *Serviciului Fiscal de Stat*. Cu toate acestea, rapoartele pentru CNAS sunt obligatorii (chiar și în cazul când nu sunt achitate salarii și se lucrează doar la dividende), iar, după detalierea și respectiv volumul rapoartelor recepționate de aceasta, se plasează pe locurile de frunte.

Numărul de documente prezentate de agenții economici *Casei Naționale de Asigurări Sociale* necesare atribuirii codului asigurărilor sociale, precum și numărul rapoartelor se limitează la 3 anuale și 1 trimestrial. Din acestea, informația oglindită în raportul trimestrial se prezintă doar *Casei Naționale de Asigurări Sociale*, fapt pentru care *Serviciul Fiscal de Stat* solicită frecvent prezentarea de certificate de lipsă a datoriilor față de CNAS pentru eliberarea facturilor fiscale, a certificatelor de lipsă a datoriilor față de buget etc.

Rapoartele anuale ale *Casei Naționale de Asigurări Sociale* sunt cele mai complexe, ca urmare a faptului că includ o dare de seamă detaliată privind primele de asigurări sociale calculate pentru fiecare angajat în parte. Astfel, în primul trimestru al anului, pentru fiecare angajat al său în parte, agentul economic perfectează un raport detaliat unde se indică pentru fiecare lună lucrată mărimea contribuțiilor achitate la Bugetul asigurărilor sociale.

Astfel, o bună parte din informația prezentată în astfel de rapoarte este introdusă și în rapoartele destinate *Serviciului Fiscal de Stat* și *Biroului Național de Statistică*. Unica diferență constă în gradul de detaliere avansat a informației cerute de CNAS. Ținând cont de faptul că pentru trimestrul I al anului BNS și SFS solicită un număr record de rapoarte, informația detaliată perfectată pentru CNAS sporește și mai mult complexitatea sistemului de raportare și presiunea asupra agenților economici cu un număr mare de angajați.

Spre deosebire de *Serviciul Fiscal de Stat*, *Casa Națională de Asigurări Sociale* nu dispune de sistem informatic de raportare on-line. Dat fiind faptul că în competențele acestei structuri intră un spectru foarte larg de servicii acordate cetățenilor: pensii, alocații pentru concediul de maternitate, alocații pentru concediu medical, etc. agenții economici stau în cozi interminabile pentru a-și depune rapoartele trimestriale și anuale.

2.4 Compania Națională de Asigurări în Medicină

Compania Națională de Asigurări în Medicină (CNAM) reprezintă o structură a statului responsabilă de gestiunea fondurilor destinate acordării serviciilor medicale garantate. Este o structură relativ nouă, fondată în septembrie 2001, ca urmare a reformei sistemului de asigurare medicală.

Spre deosebire de celelalte autorități ale statului, *Compania Națională de Asigurări în Medicină* este mai tolerantă cu agenții economici. Astfel, agenții economici completează un formular electronic pentru activarea sau dezactivarea angajatului (activarea – eliberarea poliței de asigurare medicală sau activarea pentru agentul economic concret în cazul angajării la lucru a personalului, dezactivarea – scoaterea din evidența agentului economic a angajatului ca urmare a concedierii lui).

Nu ține de obiectivul prezentului raport de a analiza eficiența procesului de perfectare și eliberare a polițelor de asistență medicală obligatorie și activitatea *Companiei Naționale de Asigurări în Medicină*, ci doar estimarea sistemului de raportare obligatorie.

Caracteristic pentru *Compania Națională de Asigurări în Medicină* este faptul că toate dările de seamă privind primele obligatorii de asigurare medicală calculate și transferate de agenții economici sunt prezentate la *Serviciu Fiscal de Stat*. Astfel, posibil CNAM preia toate datele relevante activității sale de la *Serviciul Fiscal de Stat*, pentru a duce ulterior evidența resurselor financiare parvenite din partea agenților economici și angajaților acestora.

Este un exemplu laudabil, când datele colectate într-o instituție a statului nu mai sunt colectate repetat în alta și raportul nu servește un argument al sensului activității instituției respective (pentru mulți o probă în complexitatea activității a instituției reprezintă câtă informație a fost colectată și prelucrată).

2.5 Alte sisteme de raportare obligatorie

Biroul Național de Statistică, Serviciul Fiscal de Stat, Casa Națională de Asigurări Sociale și Compania Națională de Asigurări în Medicină sunt instituțiile-cheie cu care se confruntă toți agenții economici (indiferent de natura activității acestora) în procesul de raportare obligatorie.

În cazul unor activități specifice, care implică necesitatea deținerii unei licențe de activitate, agentul economic poate fi impus să perfecteze rapoarte de activitate altor autorități.

Spre exemplu, întreprinderile ce prestează servicii informatice sunt obligate să transmită rapoarte trimestriale privind activitatea sa *Agenției Naționale de Reglementare a Comunicațiilor Electronice și Tehnologie a Informației*, cele care se ocupă cu produsele petroliere – *Agenției Naționale de Reglementare în Energetică* etc.

Deși comparativ cu sistemele descrise mai sus, aceste rapoarte sunt cu mult mai puțin complexe, adăugate la cele existente, sporesc într-o anumită măsură costurile suportate de întreprinderile din Moldova pentru întreținerea sistemului de raportare obligatorie.

3. Trimestrul I al anului - perioada cea mai dificilă a raportării

Dacă ar fi întrebați contabilii-șefi ai întreprinderilor moldovenești care perioade calendaristice sunt cele mai dificile pentru aceștia, ar afirma cu certitudine: lunile februarie și martie ale anului calendaristic. Anume în aceste 2 luni agenții economici perfectează cele mai multe rapoarte către toate autoritățile publice ale statului.

După cum s-a menționat, luna ianuarie este dedicată perfectării și recepționării rapoartelor privind relațiile reciproce între agenții economici. Astfel, la începutul lui februarie întreprinderile reușesc să colecteze toate documentele primare necesare întocmirii rapoartelor anuale și calculării rezultatului activității întreprinderii pe parcursul anului fiscal precedent.

Ținând cont că întreprinderile au de întocmit în această perioadă până la 150 rapoarte anuale, care după complexitate le depășesc cu mult pe cele lunare și tradiționale (ajungând până la 20 pagini pentru date agregate și un număr nedeterminat de pagini pentru detaliile plăților făcute în favoarea angajaților), perioada în cauză este foarte dificilă.

De regulă, rapoartele anuale sunt obligatorii tuturor agenților economici, indiferent de forma organizatorico-juridică sau genul de activitate al acestora. În acest caz, nu este exclusă necesitatea de a sta în cozi interminabile pentru a depune rapoartele la fiecare instanță în parte.

În condițiile în care termenul-limită de prezentare a certificatelor de plată a impozitelor angajaților sau a impozitului achitat în numele agentului economic este 31 decembrie, deseori este dificil de a respecta termenul-limită de prezentare a raportului financiar *Biroului Național de Statistică* – raportul care include rezultatul activității întreprinderii pe parcursul anului fiscal precedent. Acest lucru poate fi influențat de necorespondența datelor din certificatele recepționate cu cele ale evidenței contabile, careva divergențe cu partenerii etc. Dacă pentru unele întreprinderi raportul financiar (20 pagini format A4 care include 4 subrapoarte) trebuie livrat *Biroului Național de Statistică* până la data de 15 februarie a anului (trebuie perfectat în maximum 2 săptămâni), același raport, sub o altă formă va fi perfectat și livrat *Serviciului Fiscal de Stat* până la 31 martie.

Similară este problema în cazul rapoartele anuale privind retribuirea muncii angajaților întreprinderii: în funcție de periodicitatea și gradul de detaliere, ele vor fi perfectate și livrate: *Biroului Național de Statistică, Serviciului Fiscal de Stat și Casei Naționale de Asigurări Sociale*.

Gradul de complexitate al raportării anuale este influențat și de redundanța informației livrate în diferite instanțe. În cazul în care s-ar face o analiză minuțioasă a întregului sistem de raportare și s-ar repartiza după un model unic competențele de colectare a informației primare pentru fiecare instituție a statului în parte, ar fi posibilă reducerea numărului de rapoarte și a complexității acestora.

Presiunea din această perioadă asupra agenților economici ar putea fi redusă prin realizarea unor rapoarte universale, unificate care să includă datele aferente mai multor autorități și micșorarea prin asemenea mijloc al numărului total de rapoarte și implementarea tehnologiilor de completare și transmitere online a rapoartelor, fapt care ar putea micșora și cheltuielile autorităților publice de colectare și introducere a informației primare.

4. Costul și eficiența sistemului național de raportare obligatorie

Republica Moldova nu utilizează un model unic de raportare obligatorie a activității agenților economici. Ea a urmat o strategie caracteristică multor state din spațiul ex-sovietic. Acest lucru se datorează în mare parte ratei înalte a evaziunii fiscale înregistrate în aceste state după destrămarea Uniunii Sovietice, raportarea fiind un mijloc mai mult sau mai puțin eficient de a depista infracțiunile economice.

Cu toate acestea, după acumularea resurselor financiare suficiente pentru desfășurarea afacerilor în limitele cadrului legal, după anul 2000, o bună parte din companii și-au legalizat activitatea, astfel că principalii contribuabili la Bugetul Național se află în relații corecte cu autoritățile statului.

Atunci când discutăm de eficiență, se pune în prim plan problema găsirii unui echilibru acceptabil între cost și calitate. Indiferent de metodologia utilizată, nu vom putea evita subiectivismul în acest sens. De aceea, se consideră oportună evidențierea informației furnizate de surse demne de încredere.

După datele Băncii Mondiale (Tabelul 3.), o întreprindere din Republica Moldova consumă în mediu 234 ore pentru gestiunea a 53 de impozite și ocupă locul 123 din 178 de țări oglindite în raportul „Plata taxelor 2009” [14], pe când o întreprindere din Macedonia consumă doar 75 ore pentru 40 plăți, Luxemburgul – 59 ore pentru 22 plăți, Noua Zeelandă 70 ore pentru 8 plăți, Estonia 88 ore pentru 10 plăți, Franța 132 ore pentru 11 plăți (Tabelul 4).

Tabelul 3. Consumul de timp destinat gestiunii impozitelor în Republica Moldova [14]

Nr.	Tipul taxelor	Numărul de plăți	Ore destinate gestionării
1.	Contribuții la bugetul asigurărilor sociale	12	88
2.	Impozitul pe venitul persoanelor juridice	5	86
3.	Contribuții la bugetul asigurărilor medicale	12	-
4.	Taxa de amenajare a teritoriului	4	-
5.	Accize la combustibil	1	-
6.	Impozit pe proprietate	4	-
7.	Impozit pe drumuri	1	-
8.	Impozit funciar	1	-
9.	Taxa pe Valoare Adăugată	12	60
10.	Taxa de timbru	1	-
TOTAL		53	234

Tabelul 4. Consumul de timp destinat gestiunii impozitelor în diferite țări [14]

Nr.	Țara	Numărul de plăți	Ore destinate gestionării
1.	Republica Moldova	53	234
2.	România	113	202
3.	Franța	11	132
4.	Fosta Republică Iugoslavă Macedonia	40	75
5.	Luxemburg	22	59
6.	Noua Zeelandă	8	70
7.	Estonia	10	81
8.	Belarus	112	1188

Acest lucru se datorează, în mare parte, comodității procesului de raportare obligatorii (în special, folosirea tehnologiilor informatice moderne) și simplificării procesului de raportare (numărul redus de plăți și rapoarte livrate). Astfel, în comparație cu Estonia, pentru gestiunea celor 53 plăți fiscale o întreprindere din Republica Moldova consumă cu 146 ore (62%) mai mult.

Să presupunem că costul unei ore de lucru va corespunde salariului mediu prognozat pe economie pentru anul 2009 (știind că salariile contabililor-șefi e mai mare). Atunci, pentru 12 luni ale anului și o medie de 21 zile lucrătoare în lună cu 8 ore lucrate pe zi obținem numărul total de ore lucrate anual:

$$T_{an} = 12 * 21 * 8 = 2016 \text{ ore}$$

Salariul mediu prognozat în Republica Moldova pentru anul 2009 constituie 3140 lei. Reieșind din același număr mediu de 21 zile lucrătoare în lună, calculăm prețul mediu al unei ore lucrate:

$$P_{ora} = 3140 / (21 * 8) = 18,69 \text{ ore}$$

Pentru comodate, vom lua un preț mediu de remunerare a unei ore lucrate în valoare de 18 lei. Astfel, pentru cele 234 ore consumate gestiunii taxelor fiscale întreprinderea va cheltui anual:

$$C_{an} = 234 * 18 = 4212 \text{ lei}$$

După datele Biroului Național de Statistică, a Camerei Înregistrării de Stat, la momentul de față în Republica Moldova sunt înregistrate peste 100 000 întreprinderi, dintre care activează real (raportează

efectiv) până la 39 000 de agenți economici. Reieșind din aceste date, putem estima costul întregului sistem de gestiune a impozitelor impus agenților economici:

$$C_{\text{tot}} = 4\,212 \times 39\,000 = 164\,268\,000 \text{ lei.}$$

Această sumă de 165 milioane de lei reprezintă doar costurile pentru plățile și respectiv rapoartele obligatorii gestionate *Serviciul Fiscal de Stat*. Ținând cont de faptul că sistemul de raportare al *Biroului Național de Statistică* este mult mai complex, costul respectiv de 165 milioane lei s-ar putea dubla sau chiar tripla.

Desigur, situația Republicii Moldova este mult mai favorabilă decât cea a Republicii Belarus, sistemul de raportare fiscală al căreia ar costa agenții economici cam 830 milioane lei. Totuși, după suprafață și numărul populației Republica Moldova s-ar putea compara cu Estonia sau Macedonia, țări care de asemenea au trecut printr-o tranziție de la economia planificată la cea de piață. Comparativ cu Estonia și Macedonia, costurile suportate de agenții economici din Republicii Moldova sunt de 3 ori mai mari.

Reieșind din [14], rezultă că majoritatea statelor moderne mizează pe tehnologiile moderne de recepționare a rapoartelor (sisteme informatice on-line) și declarațiile unificate adresate mai multor autorități în același timp, lucru care reduc substanțial costurile de întreținere a sistemului național de raportare.

Discutând cu agenții economici francezi, putem conchide că statul nu-i tachinează în măsura în care o fac autoritățile Republicii Moldova. Astfel, agenții economici completează doar rapoarte trimestriale și anuale (bineînțeles, raportul pentru trimestrul IV nu este furnizat explicit, ci doar ca parte componentă a raportului anual). Dacă e să analizăm rapoartele furnizate, atunci în mare parte ele reprezintă rapoarte privind veniturile și impozitele angajaților întreprinderii.

Pot fi menționate următoarele rapoarte furnizate de întreprinderile franceze autorităților competente ale statului:

- **Raport anual de activitate** (*un gen de bilanț anual completat de agenții economici din Moldova pentru Serviciul Fiscal de Stat și Biroul Național de Statistică*). Acest bilanț cuprinde totalitatea rezultatelor economice obținute de întreprinderea rezidentă în Franța pe parcursul anului fiscal perfectat pentru autoritatea statului responsabilă de colectarea impozitelor. Doar un singur raport de activitate, livrat unei singure autorități, care ulterior va disemina informația primară altor autorități ale statului.
- **Raport anual privind impozitele angajaților**. Este destinat, de asemenea, autorității responsabile de colectarea impozitelor și cuprinde o dare de seamă pentru fiecare angajat: veniturile obținute și impozitele achitate.
- **Raport trimestrial privind Taxa pe Valoare Adăugată**. Este perfectat, de asemenea, pentru autoritatea responsabilă de colectarea impozitelor și reprezintă un echivalent al raportului similar lunar existent în Republica Moldova.
- **Rapoarte trimestriale privind asigurările sociale**. Acest grup de rapoarte cuprind toate taxele sociale achitate de angajator și angajați:
 - *Raportul către Casa Națională de Pensii* conține informația privind mijloacele transferate în fondul obligatoriu de pensii expediat autorității statale responsabile de sectorul respectiv;
 - *Raportul către URSSAF* care conține informația privind plata asigurărilor sociale (pentru a beneficia de servicii sociale și medicale garantate) [12].
 - *Raport către ASSEDIC* care conține informația privind cotizațiile de șomaj gestionate de autoritatea ce gestionează fondurile de șomaj [13].

Trebuie remarcat faptul că actualmente agenții economici au 2 alternative de raportare pentru asigurările sociale: de a depune declarația la fiecare din cele 3 organisme sau de a perfecta o declarație unificată (DUCS - *Déclaration Unifiée de Cotisations Sociales*) [12, 13] și a o expedia prin Internet. Strategia statului constă în simplificarea sistemului de raportare prin utilizarea unui singur formular pentru toate taxele de asigurări sociale.

După cum se vede, întreprinderile franceze nu sunt preocupate continuu de perfectarea și prezentarea unor rapoarte, datorită faptului că în mare parte rapoartele de activitate sunt anuale și puține la număr. De asemenea, nu există noțiunea de blanchete de strictă evidență. Statul pune la dispoziție toate modelele de documente pe care societățile le pot completa după bunul plac, respectând careva exigențe obligatorii.

Astfel, întreprinderile nu stau în rânduri interminabile pentru obținerea de certificate doveditoare sau blanchete de facturi fiscale, bonuri de plată, etc. Statul dă doar recomandări asupra inscripțiilor obligatorii din documente, iar agenții economici le perfectează după bunul lor plac. De asemenea, agenții economici nu stau la cozi pentru a depune rapoartele, ci pot să le expedieze prin poștă sau Internet. Suplimentar, nicio autoritate a statutului nu le cer în momentul prezentării rapoartelor acte doveditoare că taxele sau impozitele au fost achitate.

Unde situăm actualmente Republica Moldova?

- Un sistem redundant unde datele de aceeași natură colectate în paralel de diferite autorități au valori diferite.
- Un sistem în care statul cheltuiește nejustificat resurse financiare pentru colectarea și introducerea repetată a aceleiași informații.
- Un sistem unde agenții economici sunt impuși să prezinte rapoarte chiar dacă nu au ce raporta, prezentarea fiind considerată drept dovadă a activității întreprinderii.
- Un sistem unde este dificil să se descurce un contabil începător asupra setului de rapoarte pe care trebuie să-l perfecteze și prezinte.
- Un sistem în care întreprinderile sunt obligate să investească bani enormi în scopul automatizării proceselor de generare automată a rapoartelor.
- Un sistem de o complexitate enormă unde agenții economici trebuie să stea în cozi interminabile pentru a prezenta rapoartele.
- Un sistem unde e dificilă (uneori imposibilă) corectarea rapidă a erorilor apărute ca urmare a introducerii eronate în sistemul informatic al autorității beneficiare a raportului a datelor din rapoartele furnizate de agenții economici.
- Un sistem unde agentul economic este privit apriori ca un potențial infractor etc.

Implementarea continuă a procedurilor moderne de colectare a datelor (prin intermediul tehnologiilor Internet) în cadrul sistemelor informatice ale autorităților statului ar putea reduce semnificativ costurile agenților economici și a autorităților în cauză. Mai mult, acest lucru ar servi un imbold pentru reducerea complexității sistemului național de raportare și realizarea de proceduri automatizate de schimb reciproc de date între autoritățile colectoare de rapoarte.

5. Concluzii finale și recomandări

Din analiza efectuată în prezentul studiu, rezultă că una din cauzele esențiale ale problemelor generate de sistemul de raportare obligatorie a agenților economici este faptul că acesta nu a fost privit și analizat, abordându-se o analiză sistemică a acestuia. Astfel, fiecare autoritate publică colectoare de rapoarte își dezvoltă într-o manieră independentă subsistemul propriu de raportare, fără a face o cercetare prealabilă asupra posibilității recepționării într-o manieră automatizată a datelor recepționate de alte autorități.

Ceea ce avem la momentul de față sunt câteva subsisteme care sunt totalmente autonome. Or, după definiția sistemului („*Ansamblu de elemente aflate într-o relație structurală, de interdependență și interacțiune reciprocă, formând un tot întreg care funcționează având un scop comun*”), componentele care formează sistemul național de raportare obligatorie nu formează un sistem, deoarece nu se prea observă o interacțiune energetică a acestora în vederea eficientizării sistemului de raportare obligatorii și sporirii performanței calitative a acestuia.

Drept consecință, avem un sistem redundant și foarte complex (peste 300 rapoarte), unde informația de aceeași natură se colectează de 2 sau chiar 3 ori de diferite autorități, lucru care generează cheltuieli agenților economici pentru perfectarea rapoartelor inutile și utilizarea nerațională a banilor publici (pentru organizarea procesului de colectare și introducerea a aceleiași informații primare în cadrul diferitor subsisteme).

Numărul mare al rapoartelor și complexitatea sporită a acestora face dificilă activitatea agenților economici nou-creați. Pentru începători, este imposibil de a se descurca singuri în sistemul de raportare existent în Republica Moldova. Drept urmare, acesta (sistemul de raportare) este invocat deseori de deținătorii de patente drept impedimentul major pentru schimbarea formei organizatorico-juridice de activitate a acestora.

Pentru autoritățile moldovene, sistemul de raportare este privit ca o modalitate de depistare a întreprinderilor care real funcționează, agenții economici fiind impuși să prezinte rapoarte vide, chiar și atunci când nu au ce raporta.

La momentul de față, totalitatea autorităților beneficiare ale rapoartelor dispun de locații WEB ca urmare a strategiilor și hotărârilor corespunzătoare adoptate de Guvernul Republicii Moldova. Acest lucru a simplificat cu mult accesul agenților economici la informația privind sistemul de raportare existent în cadrul fiecărei instituții în parte. Nu este o simplificare a procedurilor de raportare, ci o comoditate sporită de acces la formularele și instrucțiunile de completare a acestora.

În Vest se pune accent pe simplificarea și implementarea procedurilor online de raportare, lucru care micșorează și cheltuielile statului în sfera colectării informației primare. Este binevenit faptul că se încearcă asemenea practică și în cazul Republicii Moldova.

Ținând cont de cele menționate mai sus, pot fi formulate următoarele direcții de ameliorare a sistemului național de raportare obligatorie:

1. Trebuie efectuată o analiză minuțioasă a sistemului național de raportare în vederea excluderii redundanței în colectarea datelor și delimitării clare a competențelor de colectare a informației

- primare pentru fiecare autoritate publică în parte.
2. După modelul adoptat de *Biroul Național de Statistică*, trebuie de proiectat un sistem național de metadate statistice, utilizat și implementat obligatoriu de toate autoritățile statului. Acest lucru ar face posibilă unificarea noțiunilor cu care lucrează toate instituțiile statului, reducerea redundanței și realizarea procedurilor automatizate de schimb reciproc de date.
 3. Trebuie elaborate principii universale de realizare a schimbului reciproc automatizat de informație între autoritățile publice ale statului, evitându-se astfel necesitatea colectării autonome a tuturor datelor sau a demonstrării statului agenților economici (lipsa datoriilor, plata la timp a impozitelor, etc.).
 4. Trebuie de revenit la practica anterioară de existență în cadrul autorităților statale a direcțiilor statistice cu personal calificat, apt să proiecteze cercetări statistice calitative. Acest lucru ar spori esențial calitatea și forma informației primare colectate.
 5. Trebuie preluată experiența unor state dezvoltate în vederea proiectării declarațiilor unificate (care includ date pentru mai multe autorități publice odată), prezentate cu o frecvență nu mai mare decât trimestrială, reducând treptat numărul total de rapoarte obligatorii.
 6. Trebuie investiți bani suficienți în elaborarea sistemelor on-line performante de raportare, care să permită colectarea și verificarea primară a informației raportate de agenții economici, astfel încât să fie excluse la maximum erorile umane la introducerea datelor primare.
 7. Trebuie de revăzut statutul *Serviciului de Informații Securitate* în calitate de autoritate de certificare principală a semnăturii digitale în Republica Moldova și încurajarea accesului pe piața respectivă a companiilor notorii, lucru care ar putea impulsiona interesul agenților economici pentru utilizarea raportării on-line.
 8. Trebuie de instituit un feedback eficient între autoritățile statului și agenții economici, în vederea discutării procedurilor de raportare, în scopul ameliorării acestora. În acest caz, agentul economic trebuie privit ca partener, nu ca un potențial infractor.

6. Referințe

1. *Formularele statistice utilizate în anul 2008*, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, <http://new.statistica.md/category.php?l=ro&idc=243>
2. *Tipurile dărilor de seamă fiscale*, Serviciul Fiscal de Stat al Republicii Moldova, <http://www.fisc.md/ro/links/formulare/>
3. *Tipurile dărilor de seamă fiscale*, Serviciul Fiscal de Stat al Republicii Moldova, <http://www.fisc.md/ro/links/formulare/>
4. *Dările de seamă ale Casei Naționale de Asigurări sociale*, <http://www.cnas.md/ro/declaration/>, <http://www.cnas.md/ro/download/>
5. Наталья ПЛЭМЭДЯЛЭ, *Об актуализации списка налоговых отчетов принимаемых налоговыми органами по состоянию на 1 ноября 2007*, Бухгалтерские и Налоговые Консультации, № 11, Кишинев 2007.
6. *Legea Republicii Moldova cu privire la statistica oficială*, Nr. 412 din 09.12.2004.
7. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind Strategia Națională de edificare a societății informaționale - "Moldova Electronică"*, Nr.255 din 9 martie 2005
8. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modul de aplicare a semnăturii digitale în documentele electronice ale autorităților publice*, Nr.320 din 28.03.2006
9. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la crearea sistemelor și resurselor informaționale automatizate de stat*, Nr. 562 din 22.05.2006
10. S.NETTERSTRØM, A.G.HUSTOFT, B.EHRENSTRØM, C.MACCHI, D.HELD, R.KARGE, *Neuchâtel Terminology Model: Classification database object types and their attributes*, http://www.unece.org/stats/cmf/Part%20I%20Neuchatel_version%202_1.pdf
11. K.A.FROESCHL, W.GROSSMANN, V. Del VECCHIO, *METANET: The Concept of Statistical Metadata*, <http://www.epros.ed.ac.uk/metanet>
12. *Déclaration unifiée de cotisations sociales*, http://www.urssaf.fr/employeurs/services/declarer_et_payer/declaration_unifiee_de_cotisations_sociales_01.html
13. *La Déclaration Unifiée de Cotisations Sociales (DUCS)*, [http://info.assedic.fr/employeurs/index.php?idmenu=77&idarticle=55&chemin=77\]&idPage=13671e16d11336c4a05b35c6ed2e470a](http://info.assedic.fr/employeurs/index.php?idmenu=77&idarticle=55&chemin=77]&idPage=13671e16d11336c4a05b35c6ed2e470a)
14. *Paying Taxes in Moldova Details - Doing Business - The World Bank Group*, <http://www.doingbusiness.org/ExploreTopics/PayingTaxes/>
15. *Ghid informativ al Inspectoratului Fiscal Principal de Stat al mun. Chișinău*, <http://www.fisc.md/common/InfoFromBan/ghid/ghid.pdf>

Datele de contact: Str. Iacob Hâncu 10/1. Mun. Chişinău. Republica Moldova. Tel. 373-22 22-71-30, 22-18-44. Fax. 373-22 21-09-32
idis_viitorul@mdl.net, si web-site: www.viitorul.org.